

GHARDA FOUNDATION'S
GHARDA INSTITUTE OF TECHNOLOGY

(Approved by AICTE New Delhi, DTE, Maharashtra State, Affiliated to Mumbai University & Accredited by NAAC)

A/P - Lavel, Tal - Khed, Dist - Ratnagiri, PIN - 415 708, M.S. Tel : 02356-262798, Fax : 02356-262980
 E-mail : principal@git-india.edu.in Website : www.git-india.edu.in

We have attached the geotagged photographs and bills (when applicable) for following options

Item	Details
Policy document on Disabled Friendly and Barrier Free Environment	Page 2-4
Built environment with ramps (geotagged)	Page 5
Signage including tactile path, lights, display boards and signposts (geotagged)	Page 6-7
Assistive technology and facilities for Divyangjan	screen-reading software (Open-source software) is used. Screenshots are available on Page Nos. 8-10.
Provision for enquiry and information	Physically Hadicapped students are provided with extra time and if required scribe. Proofs on Page Student 1 : 11- 14 Student 2 : 15-18 University Circular: 19-29

**POLICY
FOR
DISABLED FRIENDLY AND BARRIER
FREE ENVIRONMENT**

GIT | GHARDA
INSTITUTE OF
TECHNOLOGY

2016-17

Policy for Disabled Friendly and Barrier Free Environment

The Government of India formulated the national policy for persons with disabilities in February 2006 which deals with educational rehabilitation of persons with disabilities; therefore in view of this GIT has implemented these policies in the teaching and learning process. The GIT's policy recognizes that persons with disabilities are valuable human resource for the institution and seeks to create an environment that provides equal opportunities, protection of their rights and full participation in the academic environment.

The focus of the policy is on the following:

1. To ensure that the design of the building such as ramp/ lift should be according to the disabled persons.
2. To ensure the accessible, gender-sensitive, safe, usable and functional washroom facilities should be provided for disabled persons.
3. To ensure the proper text and pictogram signage such as tactile path, lights, display boards, signposts are necessary, located to be visible and touchable.
4. The use of signage of male and female symbols, in accordance with local customs and standards, with raised outlines and bright color contrast will be more evident to everyone and particularly helpful for persons with visual impairments.
5. Learners with disabilities need to be adequately and appropriately supported in and out of the classroom with the right resources and assistive technology, and with leadership, teaching staff and college communities that are responsive to their needs.



6. To ensure the accessibility of software tools and technology for the people with disabilities.
7. Provision for enquiry and information: Human assistance, reader, scribe, soft copies of reading material, screen reading.



Principal

Garda Institute of Technology, Lavel.





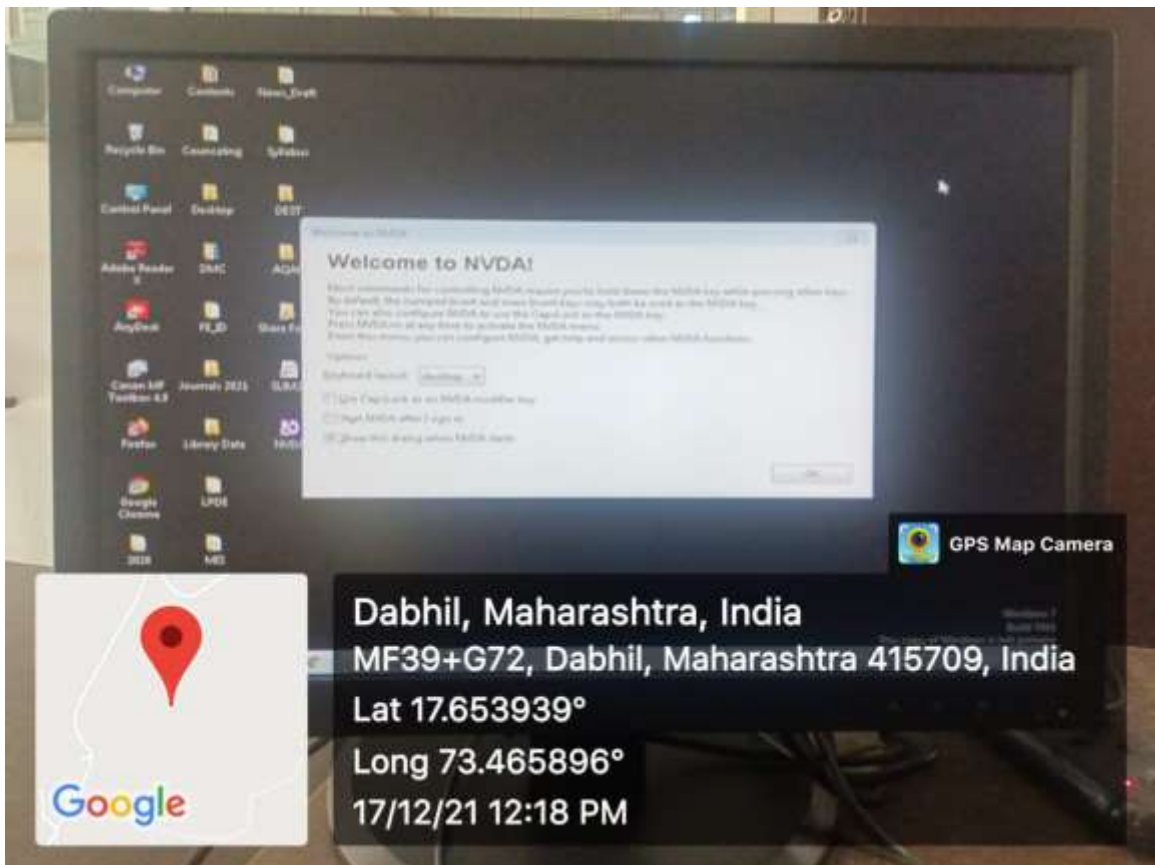
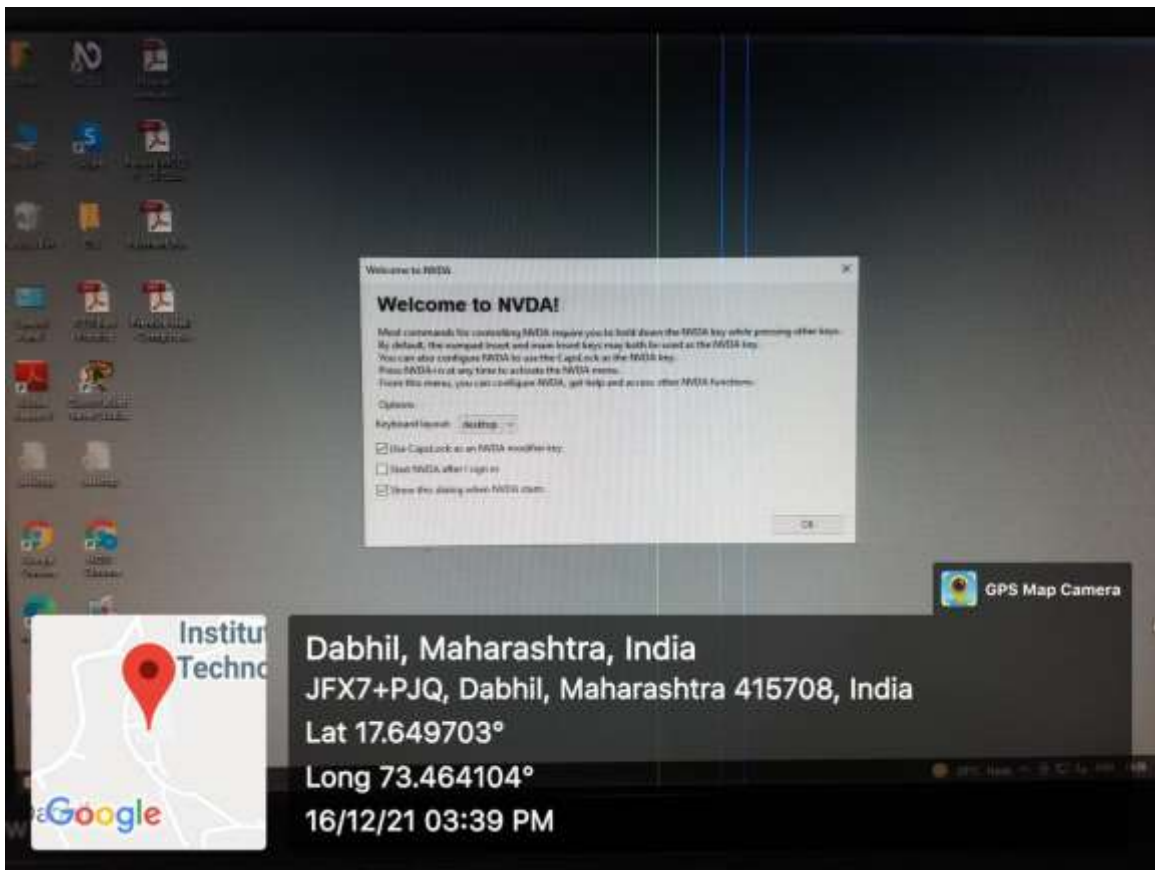
Built environment with Ramps



Signage



Signage



Screen Reading Software (NVDA : Open Source Software)

Assistive Technology (Language Lab Software)

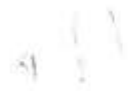
**GHARDA FOUNDATION'S
GHARDA INSTITUTE OF TECHNOLOGY**

Address: 1st Level, Toluca, Kharaj, District: Mathura, PIN: 201006
Tel No.: 012146-262755 to 59, Email: gdf@ghardigit.in, gdf@ghardigit.in

Vendor Name: Orell TechnoSystems (India) Pvt.Ltd. PCO Tower, Sector-10, Connaught Road, Kharaj, India-682037 Tel: 91-48-441000(100 lines)	Purchase Order No: GIT/ASH/LANGUAGELABSOFT/2019/ 10 Date: 12/4/19 Budget Code No.: R-23 Your Ref:
---	---

Sr.No.	Item Description	Unit	Qty.	Rate P/U	Amount
1	Intel based digital Language Lab software (P1 version) - Teacher Console - 1, Student Console - 20	Lab	1	123000.00	123000.00
	with free Headset with mic	Nos	25	Free	
	Webcam	Nos	1	Free	
Total Amount					123,000.00

Rs. One lac twenty three Thousand only

Terms & Condition 1) GST Inclusive 2) Subject to their jurisdiction. 3) Free Delivery within 7 Days 4) 50% advance. Payment & balance payment made after material delivery. 5) Guarantee- life time perpetual license 6) WARRANTY on site support & updates- free in the first year 7) scheduling Training for unlimited times in a warranty period.	For Gharde Foundation's Gharde Institute of Technology  Authorized Signatory
--	--

Handwritten signature and date: 12/11/19

Language Lab Software Bill

14

TAX INVOICE

Inward No.: 1904024

Orell Technosystems (India) Pvt.Ltd
102, 1st Floor, DCG Tower,
1st Cross, 1st Stage, Kankaraddi, Kalyan-37,
Kalyan, Dist. Thane, Maharashtra-421302
Phone: 022-25001000, 022-25001001
Fax: 022-25001002
E-Mail: sales@orell.com
GSTIN: 27AAEC00012012B
GST Name: Kerala Code: 32
GST No: AAEC00012012B

Invoice No.
N/020
Delivery Note:

Date:
25-Apr-2019
Mode/Terms of Payment:

Supplier's Ref:
Buyer's Order No.:

Other Reference(s):
Date:

Despatch Document No.
Despatched through:

Delivery Note Date:
Destination:

Terms of Delivery:

Ghorda Institute of Technology
Mumbai-Goa Highway, Dabhih Naka,
Baramulla District, Lavel-415708
State Name: Maharashtra, Code: 27

Sl	Description of Goods	HSN/SAC	Quantity	Rate	per	Amount
1	i-Tell-Orell Digital Language Lab Premium P1 1 Teacher Consoles with 20 Students Consoles with free headset with mic web cam -	85238020	1 No	1,04,237.00	No	1,04,237.00
	IGST 18%		25 NOS } 01 NOS }		18 %	18,763.00

Inward No.: 1904024

Total 1 No ₹ 1,23,000.00
₹ 800

Amount Chargeable (in words)
Indian Rupees One Lakh Twenty Three Thousand Only

HSN/SAC	Taxable Value	Integrated Tax Rate	Integrated Tax Amount	Total Tax Amount
85238020	1,04,237.00	18%	18,763.00	18,763.00
Total	1,04,237.00		18,763.00	18,763.00

Tax Amount (in words) Indian Rupees Eighteen Thousand Seven Hundred Sixty Three Only

Company's PAN: AAEC000120

Declaration:
We declare that this invoice shows the actual supply of
the goods described and that all particulars are true
and correct.


for Orell Technosystems (India) Pvt. Ltd.
Authorized Signatory

This is a Computer Generated Invoice

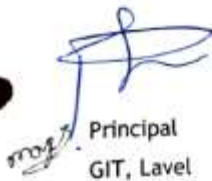
Language Lab Software Bill

To,
Mr. Mithilesh D.Redij
GIT, Lavel

Subject : Extra time for writing the theory papers for candidate exam held in Summer 2018.

Dear Student,

With reference to your application dated 16 May 2018 for extra time to write theory papers (Since you are handicap with Physical Impairment- 41%), I hereby inform you that you have been granted 20 Minutes/hour extra time as per rules for writing theory papers (University Circular No. Exam/COE/1353/2013 dtd. 21 Sept 2013) at the examination to be held in winter 2017.Please see chief conductor of the said examination half an hour before the commencement of the examination on the first day.


Principal
GIT, Lavel



Cc: 1. Senior Supervisor (Morning Session-Summer 2018 Exam), GIT, Lavel

2. Senior Supervisor (Evening Session- Summer 2018 Exam), GIT, Lavel

For information & necessary action.

Papers Details:

S.R.No	Paper	Date of Exam	SEM	Session
1	STRUCTURAL ANALYSIS-I	23.05.2018	SEM-IV	Evening

Student Received

 TE-civil

Received!

21/05/18

Date :- 16/5/2018

To,
The principal
GIT, Lavel

Subject:- Regarding to get the extra time
for the Exam.

Applicant:- Mithilesh. Dattayrasod. Redij


Respected sir,

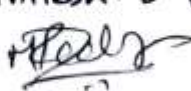
myself Mr. Mithilesh. D. Redij studying
in T.E civil.

As I am a handicap student I
~~want~~ to request you to get the extra
time for the exam which is on

23 May 2018 for the paper of sem IV
(Structural analysis - I).

It is my kindly request to allow me
the same.

EOE - Prof. G. S. Redij
please give remarks


Yours faithfully,
Mithilesh. D. Redij


Government of Maharashtra
Form-IV
Disability Certificate

(In cases other than those mentioned in Forms II and III) (See rule 4)



NAME OF THE HOSPITAL

District Hospital, Yashwantrao Chavan
(Maharashtra India)

Certificate Number: **180068**

Date: **08/07/2017**

This is to certify that I have carefully examined

Person Identification Number: **PI52800266585**

Aadhar Number: **N/A**

Shri/Smt./Kum: **REDJI MITHILESH DATTAPRASAD DIPTI**

Father Name: Shri/Smt./Kum: **DATTAPRASAD**

Date of Birth (dd/mm/yyyy): **14/02/1997**

Age: **18 years**

Gender: **Male**

Permanent Address:

House Address: **CHIPLUN**

Village: **Chiplun**

District: **Ratnagiri**

Taluka: **Chiplun**

Pincode: **N/A**

whose photograph is affixed above, and am satisfied that he / she is a case of **Physical Impairment** disability. His / Her extent of percentage physical impairment / disability has been evaluated as per guidelines and is shown against the relevant disability in the table below :-

Disability	Affected part of Body	Diagnosis	Disability (in %)
Physical Impairment	Bi. L.A.	BILATERAL POST OPERATED CTEV WITH STIFFNESS	41

1. The Above condition is **Temporary, non-progressive, likely to improve**
2. Reassessment of disability is recommended/ after **2 years**, and therefore this certificate shall be valid till (DD / MM / YYYY) **08/07/2017**
3. The applicant has submitted following documents as proof of residence: **Aadhar Card**
4. The applicant has submitted following documents as proof of Identity: **Aadhar Card**

(Signature and Seal of Authorised Signatory of notified Medical Authority)

DR PRAMOD T SURYAWANSHI
Orthopedic Surgeon Class-II
Member
Regn. No. 2001/08/2850

Dr P.S. Pathare
Additional Civil Surgeon
Member Secretary
Regn. No. 2001/11/3399

DR. P.N. DEVKAR
Civil Surgeon (President)
President
Regn. No. 59091

Signature/Thumb impression of the person whose favour disability certificate is issued

Note: This is not valid for Medico Legal cases

Gharda Institute of Technology

Ratnagiri-415708



HALL TICKET

Examination SECOND YEAR CIVIL ENGG / CBSGS/ SEM I V

Name REDIJ MITHILESH DATTAPRASAD DEEPTI

Seat No.	College Code	M/F
918164016	742	M

Exam held in SUMMER 2018

University Code	Course Title	Date
CEC403	STRUCTURAL ANALYSIS - I	23/05/2018

[Handwritten Signature]
Candidate's Signature

[Handwritten Signature]
Chief Conductor



Principal's Signature on the Candidate's Photo

Note :- Candidate Must Preserve And Produce This Card At Each Session Of The Examination, Without Which Admission To The Examination May Be Disallowed.

Date: 13/11/2019

GIT/COE /5206-B/2019

To,
Mr. Kadam Aniket A.
SE Computer Engg.
GIT, Lavel

Subject : Extra time for writing the theory papers for candidate Seat No.
819233021 Computer Engg. (Sem III) exam held in winter 2019..

Dear Student,

With reference to your application dated 11 Nov 2019 for extra time to write theory papers (Since you are handicap with Physical Impairment- 58%), I hereby inform you that you have been granted 20 Minutes/hour extra time as per rules for writing theory papers (University Circular No. Exam/COE/1353/2013 dtd. 21 Sept 2013) at the examination to be held in winter 2019. Please see chief conductor of the said examination half an hour before the commencement of the examination on the first day.




Principal
GIT, Lavel



Cc: 1. Senior Supervisor (Morning Session-winter 2019 Exam), GIT, Lavel

2. Senior Supervisor (Evening Session- winter 2019 Exam), GIT, Lavel

For information & necessary action.

Received.


11/12/2017

To
Exam Section
Ghazda Institute of Technology
Lahore

Subject: Approval For Time Concession in exam due
to physical Disability

Respected Sir,

my self Aniket Anant kadam from
SI Comp studying at GIT writing a letter for
Requesting you to give me time concession
in exam if from birth

your faithful
Aniket Anant kadam

For
Exam section
to N/A
Aniket

Anitaash H.S.G. Sec kalyan (E)

महाराष्ट्र शासन



Government of Maharashtra
Disability Certificate

No. 782348

NAME OF THE HOSPITAL

General Hospital Ulhasnagar, Thane
(Maharashtra, India)

Certificate Number: 782348

Date: 14-11-2017

I do hereby certify that I have carefully examined

Person Identification Number: PIS/7206/12956

Address Number: N/A

Person's Name: KADAM ANKUR ANANT NALINI

Family Name: Shri. Sunil. Kadam (SUNIL KADAM)

Date of Birth (dd/mm/yyyy): 21/06/1998

Gender: Male

Age: 19 years

Present Address:

House Address: SHRI. KADAM'S CH. ROOM NO. 100/3, JLN & ROAD, (Opp. Hospital) Thane, Maharashtra

Village: Indhan

Latitude: 19.1000

District: Thane

Pin code: 421304

I have photographs affixed above and am satisfied that the description of Physical Impairment/ disability given. The extent of percentage physical impairment/ disability has been evaluated as per guidelines and is shown against the relevant disability in the table below.

Disability: Affected part of Body: Throat

Physical Impairment: Bil. V.L. CP WITH SPINDR PARAPARESIS

1. The Above condition is Permanent, non-progressive, not likely to improve

2. Reason/s of disability

3. The applicant has submitted following documents as proof of residence: Aadhar Card

4. The applicant has submitted following documents as proof of identity: Aadhar Card

(Signature and Seal of Authorized Signatory as per Para Medical Officer)

Dr. VILAS R. GALVE
M.B.B.S. (ORTHO.)
Regd. No. 071717
Consulting Orthopedic Surgeon
Central Hospital, Ulhasnagar-3

Dr. JAFAR TADVI
M.B.B.S. (Reg. No. 78295)
ADDL-CIVIL SURGEON
Central Hospital Ulhasnagar-3

Dr. Ashok B. Nandapurkar
M.B.B.S. (Reg. No. 65498)
Central Hospital, Ulhasnagar-2

Note: This certificate is valid for 5 years from the date of issue.

Name of Person Examined: KADAM

1/11/2019

To
Exam Section
Girard Institute of Technology
Level

Subject:- Approval for time concession in exam due
to physical disability

Respected sir,
my self Aniket Anant Kadam from
SI camp studying at GIT writing a letter for
Requesting you to give me time concession
in exam it from birth

your faithful
Aniket Anant Kadam

To
Exam section
for NA
Aniket

Anirach H.S.G. Sec. Kalyan (E)



क्र.परीक्षा/निकाळ/१८५१/२०१७

परिपत्रक :-

विद्यापीठाच्या विविध शैक्षणिक विभागांचे संचालक/प्रमुख, सहायक संचालक, महाविद्यालयांचे प्राचार्य, मान्यताप्राप्त संस्थांचे संचालक/प्रमुख, दूर व मुक्त अभ्यपन संस्थेचे प्राध्यापक नि संचालक, विद्यापीठाच्या रत्नागिरी व ठाणे उपकेंद्रांचे संचालक/समान्यक यांना कळविण्यात येते की, विशेष गरजा असणाऱ्या (दिव्यांग/Person with disability) विद्यार्थ्यांना परीक्षांमध्ये सोयी-सवलती उपलब्ध करून देण्यासंदर्भात उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, महाराष्ट्र राज्य, यांच्याकडून निर्गमित करण्यात आलेले परिपत्रक सोबत जोडलेले आहे.

(शासन निर्णय क्रमांक: संजोर्ण-२०१६/प्र.क्र.३०२/विशि-३ दि. ०४ मार्च, २०१७)
(पृष्ठ-१ ते ११).

तरी सर्व संबंधितांना विनंती करण्यात येते की, उपरोक्त नमुद परिपत्रकांमध्ये विहित केलेल्या सोयी-सवलती सर्व संबंधितांच्या निर्दशनाने आपण देऊन संबंधित विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्यात याव्यात.

स्थळ : मुंबई,
दि. : २२ मार्च, २०१७

(सहायक संचालक)
उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग,
परीक्षा व मुल्यांकन संचालक

५. प्रत :-

- १ मुंबई विद्यापीठाच्या सर्व शैक्षणिक विभागांचे संचालक/प्रमुख, विद्यापीठाचे संलग्नित/संचालित असलेल्या सर्व महाविद्यालयांचे प्राचार्य, मान्यताप्राप्त शैक्षणिक संस्थेचे संचालक/प्रमुख, दूर व मुक्त अभ्यपन संस्थेचे प्राध्यापक नि संचालक तसेच विद्यापीठाच्या रत्नागिरी व ठाणे उपकेंद्रांचे संचालक/समान्यक
२. प्रत माहितीसदर व योग्य स्था गृहस्थेक कार्यवाहीसाठी अर्पणित :-
१. संचालक, केंद्रीय संपन्न सुविधा विभाग
 २. सर्व उपकेंद्रांचे, परीक्षा विभाग
 ३. सर्व महाविद्यालयांचे, परीक्षा विभाग
३. प्रत माहितीसाठी अर्पणित :-
१. सा. संचालक विद्यार्थी सहायता विभाग
 २. सा. संचालक यांचे सहायक संचालक
 ३. सा. प्र. संचालक यांचे सहायक संचालक
 ४. सा. सहायक संचालक यांचे सहायक संचालक

उच्च शिक्षण घेणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना
परिक्षेमध्ये सोयी-सवलती देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र. ३०२/विशि-३
मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु पार्क,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई - ४०० ०२२.
दिनांक :- ०४ मार्च, २०१७.

परतावना:-

राज्यातील सर्व उच्च शिक्षण घेणाऱ्या संस्थांमध्ये विशेष गरजा असणाऱ्या (दिव्यांग) विद्यार्थ्यांचे अन्वयन, अध्यापन व मुल्यापनाची पध्दती वेगळी असणे आवश्यक आहे. विशेष गरजा असणाऱ्या (दिव्यांग) विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक मुल्यापनामध्ये गरजेनुसार सोयी सवलती देण्याबाबत घोरण विधित्तीसाठी शासन स्तरावरून समिती गठीत करण्यात आली होती. सदर समितीच्या बैठकीमध्ये सर्व अक्षरी विद्यापीठांचे परिषदा नियंत्रक व दिव्यांगांशी संबंधित असलेल्या विविध संस्थांचे तसे प्रतिनिधी उपस्थित होते. सदरहू बैठकीमध्ये दिव्यांग विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणामध्ये घेणाऱ्या अडथळी व परिषदा पध्दतीमध्ये त्यांना दिल्या जात असलेल्या व आवश्यक असलेल्या सोयी सुविधांबाबत सविस्तर चर्चा करण्यात आली व त्यानुसार आवश्यक त्या सूचना व अभिप्राय मार्गविष्यात आले. प्राप्त अभिप्राय व सूचनांचा विचार करून उच्च शिक्षण/विद्यापीठीय शिक्षण घेणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना सोयी-सुविधा देण्याबाबतचा शासन निर्णय निर्गमित करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते. त्यानुसार खाली नमूद केल्याप्रमाणे शासन निर्णय घेत आहे.

शासन निर्णय:-

विशेष गरजा असणाऱ्या (दिव्यांग) विद्यार्थ्यांची खालीलप्रमाणे वर्गीवारी आहे.

१. पूर्णतः अंध (Blindness)
२. अंशतः अंध (Low vision/ Partial Blind)
३. कुष्ठरोग निवारित (Leprosy Cured Persons)
४. कर्णयंत्रि (Hearing Impairment - deaf and hard of hearing)
५. लोकोमोटर डिसेबिलिटी अस्थिरंगासह (Locomotor Disability including Orthopedic disability)
६. शारीरिक वाढ सुटणे (Dwarfism)
७. बौद्धिक अक्षम (मतिमंद/गतिमंद) (Intellectual Disability -Mentally challenged/Slow Learner)
८. मानसिक आजार (Mental illness)
९. अस्वाम (Autism Spectrum Disorder)
१०. वेरीबल फाल्सी (Overlapping)
११. स्नायुंनी विकृती (Muscular Dystrophy)
१२. मज्जासंस्थेचे तीव्र आजार (The acute Neurodegenerative Disorders)
१३. वायुवीर आजार (Spirochetal Infection / Syphilis)
१४. मधुमेह रचना आजार (Diabetes Mellitus)
१५. वायुण (वायु व वायु अक्षय) (Lung and related)
१६. उदररोगिता (Gastroenteric Infection)
१७. किरीटरोगिता (Hepatitis)
१८. किरीट (Hepatitis)
१९. व. किरीट (Hepatitis)

२०१७-०३-०४

२०. ॲसिड ॲटॅक व्हिक्टिम (Acid Attack Victim)
२१. पार्किन्सन आजार (Parkinson's disease)

(१) उपरोक्त सर्व प्रकारातील उच्च शिक्षण संस्थांमधील/ विद्यापीठ स्तरावरील शिक्षण घेणाऱ्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांना खालील नमुद समान सोयी-सुविधा व सवलती उपलब्ध करून देण्यात याव्यात :-

- अ) विद्यार्थ्यांच्या सोयीनुसार जवळचे परीक्षा केंद्र देव राहिल. (नाक्यातो विद्यार्थी ज्या महाविद्यालयामध्ये शिक्षण घेत आहे तेच महाविद्यालय किंवा त्याच्या पराजवळचे महाविद्यालय परिक्षाकेंद्र असावे) सर्व प्रकारच्या दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या उत्तरपत्रिका पी.अव्ब्यू.डी. शिक्षण मंडित करून तपासणी करिता वेगळ्या ठेवण्याची व्यवस्था करावी.
- ब) विद्यार्थ्यांना सर्व प्रकारच्या परीक्षेच्या (Internal, External, Practical) प्रश्नपत्रिका सोडविण्यासाठी प्रति तास २० मिनिटे अधिक वेळ देव राहिल.
- क) अनुत्तीर्ण होणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सत्रातील प्रत्येक परीक्षेमध्ये लेखी, तोंडी, प्रात्यक्षिक, अंतर्गत व प्रकल्प संशोधन परिक्षेमध्ये एकूण गुणांच्या ३ टक्के गुणांची सवलत एकाच विषयामध्ये किंवा सर्व विषयांमध्ये विभागून देण्यात यावी.
- ड) परिक्षेसाठी विद्यार्थ्यांना महाविद्यालयाचे प्राचार्य/संचालक यांचे पूर्व परवानगीने लेखनिक घेता येईल. मात्र लेखनिकांची व्यवस्था पालकांनी महाविद्यालयाचे सहकार्याने करावी अन्यथा उच्च शाल्यास महाविद्यालयाने लेखनिकांची यादी ठेवावी व या यादीतून लेखनिक देण्यात यावा. यासाठीचा पत्रव्यवहार परिक्षा आवेदनपत्र सादर करतवेळी करण्यात यावा. आवश्यकतेनुसार सांकेतिक भाषा विलेपक (Sign Language Interpreter) उपलब्ध करून द्यावा.
- इ) जे विद्यार्थी आरोग्य व शारीरिक शिक्षण, समाजसेवा, बालवीर/वीरवाला/ छात्रसेना (N.C.C.) संरक्षण अभ्यास (Defence Studies) / मुलकी संरक्षण व रस्ता सुरक्षा गस्त (Civil Defence and Road Safety Patrol) इत्यादी विषय पूर्ण करू शकत नाहीत, त्या विद्यार्थ्यांना या विषयात सवलत मिळण्यासाठी अर्ज दिव्यांग प्रमाणपत्रासह संबंधित महाविद्यालयामार्फत विद्यापीठाकडे पूर्व मान्यतेसाठी पाठवावा किंवा संबंधित विद्यापीठाने अशी सवलत मिळण्याबाबतचे नियम तयार करून सर्व महाविद्यालयांचे निर्दर्शनस आणावेत.
- ई) सर्व प्रकारच्या दिव्यांग मुलांसाठी स्पेकींग, व्याकरण, विरामचिन्हे याबाबतील गुणदान कमी करण्यात येवू नये.
- उ) यापैकी काही वर्गवारीसाठी विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी वर्गात आवश्यक असलेली हजेरी/उपस्थिती बंधनकारक राहणार नाही. त्यासाठी संबंधित महाविद्यालयाच्या प्राचार्यांची परवानगी बंधनकारक राहिल.

वरीलप्रमाणे सर्वसाधारण सोयी-सवलती सर्व दिव्यांग विद्यार्थ्यांना देव राहतील. याशिवाय त्यांचे दिव्यांगत्वाच्या प्रकरानुसार काही विशेष सोयी-सवलती खालीलप्रमाणे देव राहतील :-

२. पूर्णतः अंध (Blindness) व अंशतः अंध (Partial Blind) विनाखर्चिकरीता राहतील :-

- १) परीक्षा कालावधीमध्ये गणितीय पाटीचा (Ruler frame) वापर करण्यात येईल.
२) परीक्षा कालावधीत उत्तरपत्राच्या गणकर्मविभागा (Working Table) वरचे वापर येईल.
३) अंधतः अंध विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका लिहिण्यासाठी कॅल्क्युलेटर व प्रमाणित वाचक-संकेतक मंडळ संमतीफावराचा वापर करता येईल.
४) अंधतः अंध विद्यार्थ्यांसाठी वेळापत्रावरील परीक्षा वेळापत्राबाबत (Information) देव राहिल.

- ५) परिश्लेष्या वेळी गरजेनुसार ऑनिकृत व भूमितीय साहित्य साधनांना वापर करता येईल. आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. न काढण्याची सवलत देय राहिल, त्याचे गुण त्या विद्यार्थ्यांनी त्या प्रमाणात देण्यात येतील अथवा आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. प्रश्नांसाठी पर्यायी प्रश्न देण्यात यावेत.
- ६) प्रात्यक्षिक परीक्षेऐवजी या विद्यार्थ्यांना या विनयाची तोंडी परीक्षा/बहुपर्यायी उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ७) जर एखाद्या विद्यार्थ्याला संगणकाच्या द्वारे परीक्षा द्यावयाची असल्यास स्क्रीन रिझींग सॉफ्टवेअर असलेला संगणक- NVDA Software/तत्तम इतर संगणक प्रणालींना वापर करता येईल. परंतु त्यासाठी विद्यापीठाची पूर्व परवानगी घेणे आवश्यक राहिल.
- ८) विद्यार्थ्यांना टेपरेकॉर्डरद्वारे प्रश्न देण्यात यावेत आणि त्यांनी प्रश्नांना दिलेली उत्तरे टेपरेकॉर्डरवर रेकॉर्ड करण्यात यावीत व त्यांच्या बसण्याची स्वतंत्र व्यवस्था असावी.
- ९) ज्यावेळी हांटीहीन मुलगा बऱ्याच वेळेपासून बेलमध्ये लिहित असेल आणि ज्यामुळे त्याला थकवा जाणवत असेल अशावेळी त्यास काही काळ विश्रांती देण्यात यावी, तथापि ही वेळ सवलतीच्या एकूण वेळेपेक्षा जास्त नसावी.
- १०) ज्यावेळी ब्रेलवाचन, लेखन चाचणी असेल अशावेळी ब्रेललिपीतील चुकांवाकत गुण कमी करत नयेत. तसेच गरज असेल अशावेळी मौखिक पध्दतीने प्रश्नांची उत्तरे विचारून त्याला फिदापत ज्ञान आहे याबद्दल चाचणी देण्यात यावी. चित्र/आकृत्या/नकाशे याऐवजी पर्यायी प्रश्न देण्यात यावेत. वस्तुनिष्ठ प्रश्नांसाठी नुरपष्ट सूचना देण्यात याव्यात.
- ११) ज्यावेळेस निर्बंधात्मक प्रश्न असतात आणि ते प्रश्न बेलमध्ये लिहितात अशावेळी सदर प्रश्नावर गुणदान करतांना उत्तरे मोठ्या प्रमाणात लिहिलेले आहे हे न पाहता मुख्य मुद्द्यांवर (Key Points) वर लक्ष देण्यात यावे. महाविद्यालयाने याविषयीचा पत्रव्यवहार विद्यापीठाशी करणे अत्यावश्यक आहे.
- १२) प्रकल्पावर आधारित लेखी परीक्षेऐवजी तोंडी परीक्षा घेण्यात यावी.

(३) कुष्ठरोग निवारित (Leprosy Cured Persons) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

१. ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
२. शिकत असलेल्या महाविद्यालयातच शरीराची योग्य स्थिती आणि बसण्याच्या व्यवस्थेसाठी अनुकूल तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, कुर्च्या संधी या विद्यार्थ्यांसाठी व्यवस्था करण्यात यावी. यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्वपरवानगी घ्यावी.
३. अमानत उपसाठ कराने लागतिलेले शरीर स्थिती अथवा इतर परिस्थिती ज्याला कारण ठरवता त्यासाठी हॉस्पिटल मध्ये राखून ठेवणे लागते त्या व्यक्तींना विद्यार्थ्यांना देण्यात यावी. असे विचार करून त्यास पुनःपरीक्षेची प्रवृत्ती देण्यात यावी हे निश्चित. शिबंदी प्रिस्ता, महाविद्यालयाने प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे अनुकूल संधी देण्याची व्यवस्था करावयाची.
४. विद्यार्थ्यांना लिहायला संधीची कागद घेताच ते शिबंदी करवण्याची व्यवस्था करून, यासाठी संगणक देण्याची व्यवस्था संपल्यत यावी.
५. गरजेनुसार लेखनिक देण्याचे परवानगी देण्यात यावी.

(७) धर्षणविर विद्यार्थ्यांसाठी (Hearing Impairment-deaf and hard of hearing) सवलती :-

- १) प्रश्नाचे उत्तर अपेक्षित शब्दमर्यादितपेक्षा कमी शब्द मर्यादित लिहिता येईल. दीर्घांतरी प्रश्नांची उत्तरे मुलांमध्ये लिहिता येतील. दीर्घांतरी प्रश्नांमध्ये मुख्य मुद्द्यांच्या अनुषंगाने (Key points) उत्तर लिहिण्यास परिक्षकांनी उत्तरांमध्ये शोडक्यात विषयाच्या अनुषंगाने माहिती/उत्तरे दिली आहेत का ते तपासून गुणदान करावे.
- २) या मुलांसाठी स्पेलिंग, व्याकरण, विरामचिन्हे या बाबतीत गुणदान कमी करण्यात येऊ नये.
- ३) सर्व विषयांच्या प्रश्नपत्रिकेमध्ये प्रश्नांची गडबड वना सरळ व सोपी असावी. मौखिक मुख्यमापनासाठी लेखीचा पर्याय असावा.
- ४) आवश्यकता असल्यास अशा विद्यार्थ्यांना वाचनिक/ सूचक (Prompter) देण्यात यावा.
- ५) गरजेनुसार विद्यार्थ्यांना त्यास हव्या त्या माथेत पेपरी लिहिण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(८) लोकोमोटर डिसेबिलिटी अस्थिव्यंगसह (Locomotor Disability including Orthopedic Disability), बहुपिकलांगता (Multiple Disabilities) व सेरेब्रल पाल्सी (Cerebral Palsy) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत तेच महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे. गिकत असलेल्या महाविद्यालयातच शरीराची योग्य स्थिती आणि प्रसण्यासाठी अनुकूल असे तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्च्या यांची या विद्यार्थ्यांसाठी व्यवस्था करावी लागेल. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यापीठाची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- २) ज्या विद्यार्थ्यांना आवश्यकता असेल त्यांना उत्तरपत्रिका टाईप करणे किंवा लिहिण्यासाठी तसेच पूर्ण प्रश्नपत्रिका किंवा प्रश्नपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक घेण्यास परवानगी देण्यात येईल. जर हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मधेच थकले ; पुढे प्रश्नपत्रिका सोडू शकत नाही असे वाटल्यास त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्यक्ष अध्यापनाशी संबंध नसलेला कोणताही कर्मचारी लेखनिक म्हणून देता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांने घोषलेली भाषा समजू शकत असावा. या लेखनिकांची काळजीपूर्वक निवड करावी हा लेखनिक बहुशिक्षण, सेरेब्रल पाल्सी, लोकोमोटर डिसेबिलिटी विद्यार्थी काय सांगतो ते समजून लिहू शकत असा असावा.
- ३) आकृत्या, नकाशे, तक्ते इ. न काढण्यासाठी सवलत देव राहिल. याचे गुण त्या विद्यार्थ्यांना त्याच प्रमाणात देण्यात यावेत.
- ४) प्रात्यक्षिक परीक्षेऐवजी या विद्यार्थ्यांना या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहुपर्यायी उत्तरे असलेली तोंडी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित पत्र विचारले जावेत.
- ५) या मुलांना अतिरिक्त सूचना किंवा संकेतानी गरज नसते. याचा परीक्षेच्या वेळी त्यांच्या परीक्षेची व्यवस्था करण्यात यावी.
- ६) अशा विद्यार्थ्यांच्या परिस्थितीत तांत्रिक कारणीभूत वावर करण्यास यत्न घेता येईल. उदा. ऑडिओ प्रणाली Voice Synthesizer.
- ७) प्रश्नाची प्रकिया जाणून घेण्यासाठी तंत्रिक परीक्षा (Technical Question Bank) वाचू शकतील.
- ८) अनुकूलनशील साहित्य आणि उपकरणांना वापर करून देण्यात यावा. उदा. ऑडिओ प्रणाली.
- ९) हे विद्यार्थी जास्त वेळ घेऊन उत्तरे देण्यासाठी प्रत्येक प्रश्नाचे उत्तर देण्यासाठी जास्त वेळ घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(६) शारीरिक बाध रूढपणे (Dwarfism) :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत तेच महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात येईल. शिकत असलेल्या महाविद्यालयातच शरीराची योग्य स्थिती आणि वसण्याच्या व्यवस्थेसाठी अनुकूल तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, सुर्वायांची या विद्यार्थ्यांसाठी व्यवस्था करावी. तथापि, यासाठी संबंधित महाविद्यालयाने विद्यार्थ्यांची मान्यता/पूर्व परवानगी घ्यावी.
- २) लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ३) आवश्यकता असलेल तर बाधनिक/सूचक घेण्याची परवानगी असावी.

(७) बौद्धिक अक्षम (गतिमंद/गतिमंद) (Intellectual Disability-Mentally Challenged/ Slow Learners) :-

- १) विद्यार्थ्यांना आकृष्या, मकाओ, सज्जे इ. म काढण्याची सवलत देण्यात यावी. त्यासाठीचे गुण त्या विद्यार्थ्यांना त्याच प्रमाणात देण्यात यावेत.
- २) विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका टाईप करून वा लिहून देण्याची परवानगी प्रदान करण्यात यावी. त्यांना पूर्ण प्रश्नपत्रिका वा प्रश्नपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक घेण्यात परवानगी देण्यात येईल. हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मध्येच थकले, पुढे प्रश्नपत्रिका सोडवू शकत नाही असे वाटल्यास त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्यक्ष अध्यापनाशी संबंध नसलेला कोणताही कर्मचारी लेखनिक म्हणून घेता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांना बोललेली भाषा समजू शकत असावा, या लेखनिकांची काळजीपूर्वक निवड करावी. हा लेखनिक अध्ययन अक्षम विद्यार्थी काढ सांगतो ते समजून लिहू शकेल असा असावा.
- ३) प्रात्यक्षिक परीक्षेऐवजी त्या विद्यार्थ्यांना त्या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहुपर्यायी उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ४) या गटात मोडण्याच्या अनेक विद्यार्थ्यांची कारणे नोंदवून अतिक्रमिल असतात याचा विचार करून त्यांना वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, थीपर, गणकयंत्र वापरण्याची परवानगी द्यावी.
- ५) आवश्यकतेनुसार प्रौढ लेखनिक देण्यात यावा.

(८) मानसिक आजार (Mental illness):-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते महाविद्यालय अथवा धराजवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) या विद्यार्थ्यांची परीक्षा वेगळ्या वर्गात घेण्यात यावी.
- ३) विद्यार्थी अचानक आक्रमक/विकृत मन्या तर परिस्थिती हाताळू शकित अशाच प्रात्यक्षिकेने मर्यादा.
- ४) लेखी परीक्षेऐवजी त्रिविध परीक्षेने मर्यादा परीक्षेचे सवलत घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(९) स्वप्न (Autism Spectrum Disorder) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे. त्यांच्या महाविद्यालयातच या मुलांसाठी शिकत असलेल्या टायपिंग मशीन, संगणक, गणकयंत्र, सुर्वा यांची व्यवस्था करावी.

- ३) विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका टाईप करून वा लिहून देण्याची परवानगी देण्यात येईल. त्यांना पूर्ण उत्तरपत्रिका किंवा उत्तरपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक घेण्यास परवानगी देण्यात यावी, जत्र हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मधेच थकले, पुढे प्रश्नपत्रिका सोडवू शकत नाहीत असे वाटल्यास त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्यक्ष अध्यापनाधी संबंध नसलेला ज्योपताची कर्मचारी लेखनिक म्हणून घेता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांनी बोललेली भाषा समजू शकत असावा. या लेखनिकांची काळजीपूर्वक नियुक्त करावी. हा लेखनिक ऑटिस्टिक विद्यार्थी काय सांगतो ते लिहू शकेल असा असावा.
- ४) विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्याला खात्री जातेल अशी स्वकी परीक्षा वर्गातचच उपस्थित रहाण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ५) विद्यार्थ्यांना आकृत्या, नकाशे/तक्ते इ. न काढण्याची सवलत देण्यात येईल. त्यांचे गुण त्या विद्यार्थ्यांच्या त्या प्रमाणात देण्यात येतील.
- ६) प्रात्यक्षिक आणि प्रकल्प परीक्षा विद्यार्थ्यांना या विषयाची तोंडी परीक्षा/बहुपक्षांची उत्तरे असलेली लेखी परीक्षा (प्रात्यक्षिकांवर आधारित) देता येईल. तोंडी परीक्षेत प्रात्यक्षिकांवर आधारित प्रश्न विचारले जावेत.
- ७) मौखिक मुख्यमापनासाठी लेखीचा पर्याय असावा.
- ८) आवश्यकतेनुसार प्रीड लेखनिक देण्यात यावा.
- ९) आवश्यकतेनुसार यामनिक/Prompter (सूचक) देण्यात यावा.
- १०) प्रश्नाचे उत्तर अपेक्षित शब्दमर्यादेपेक्षा कमी शब्द मर्यादित लिहिता येईल. दिर्घांतरी प्रश्नाची उत्तरे मुद्यांमध्ये (Key Points) लिहिता येतील. दिर्घांतरी प्रश्नांमध्ये मुख्य मुद्यांच्या अनुषंगाने उत्तर दिल्यास परिक्षकांनी परीक्षेतील उत्तरांमध्ये थोडक्यात विषयाच्या अनुषंगाने माहिती/उत्तरे दिली आहेत का ते तपासून गुणदान करावे.
- १०) या विद्यार्थ्यांची परीक्षा वेगळ्या वर्गात घेण्यात यावी.
- ११) अयानक उपचार करणे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल करावे लागल्यास अशा विद्यार्थ्यांच्या मरिष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय सातवा.
- १२) या गटात मोडणाऱ्या अनेक विद्यार्थ्यांची कारक कौशल्य अधिकरित असतात. याचा विचार करून त्यांना वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, गीपर, गणकयंत्र वापरण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- १३) अनिवार्य विषयादेखील (सायन्स, गणित इ.) विद्यार्थ्यांच्या त्याला जेपेल असत विषय निगडून परीक्षा देण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(१०) स्नायूची विकृती (Muscular Dystrophy)/ मॅडू व मज्जापेशी विकृती (Motor Neuron Disease) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय पूर्ण वेळीच परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) अयानक उपचार करणे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल करावे लागल्यास अशा विद्यार्थ्यांच्या मरिष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय सातवा.

- ३) या विद्यार्थ्यांची वैयक्त व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी. परीक्षा विभाग प्रमुख, महाविद्यालयीन अधिकारी यांच्या परवानगीने आवश्यकता असले तर परीक्षा हॉस्पिटल अथवा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/वीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(११) मज्जारसंधेचे तीव्र आजार (Chronic Neurological Conditions) :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) अचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीत उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास अशा तर विद्यार्थ्यांच्या नविण्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) या विद्यार्थ्यांची वैयक्त व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वेळ प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी. परीक्षा विभाग प्रमुख, महाविद्यालयीन अधिकारी यांच्या परवानगीने आवश्यकता असले तर परीक्षा हॉस्पिटल अथवा विद्यार्थ्यांच्या घरी घेण्यात यावी.
- ४) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/वीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(१२) अण्वयन अडथळी (Specific Learning Disabilities) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) विद्यार्थ्यांना आकृषटा, नकारो, तब्बे इ. च जाडप्यासाठी सवलत देण्यात यावी. सवलत नसल्यास विद्यार्थ्यांना त्या प्रमाणात देण्यात यावेत.
- २) विद्यार्थ्यांना उत्तरपत्रिका ताईप करून वा लिहून देण्याची परवानगी देण्यात येईल. त्यांना पूर्ण उत्तरपत्रिका किंवा उत्तरपत्रिकेचा काही भाग लिहिण्यासाठी लेखनिक देण्यात परवानगी देण्यात येईल. जर हे विद्यार्थी स्वतः प्रश्नपत्रिका सोडवत असताना मध्येच थकले, पुढे प्रश्नपत्रिका सोडवू शकत नाही अशी आटल्यास त्यांना महाविद्यालयातील प्रत्येक अध्यापकांसोबत संवय नसलेला कोणताही कर्मचारी लेखनिक म्हणून घेता येईल. हा कर्मचारी या विद्यार्थ्यांचे सोललेली भाषा समजू शकत असावा. या लेखनिकांची काळजीपूर्वक निवड करावी. हा लेखनिक अध्ययन अक्षम विद्यार्थी काय सांगतो ते समजून लिहू शकेल असा असावा.
- ३) प्राथमिक आणि प्रगतपरीक्षेस विद्यार्थ्यांना या विषयाची लेखी परीक्षा बहुपर्यायी उत्तर आगलेली लेखी परीक्षा (आरपडिनांतर आगलेली) देता येईल. लेखी परीक्षेस आरपडिनांतर आगलेली परीक्षा घेण्यात यावी.
- ४) या महाविद्यालयाच्या अलीकडच्या विद्यार्थ्यांची या नकाराचे आर्थिक विना समतोल असावे असे ठरवून त्यांना वेगळ्या वर्गात वा वेगवेगळ्या मज्या सोबत, समकक्ष वा वेगवेगळ्या परीक्षा घेण्यात यावे देण्यात यावी.
- ५) लेखी परीक्षेऐवजी ऑडिओ/वीडीओ रेकॉर्डर वापरून मौखिक परीक्षा घेण्यात यावी देण्यात यावी.
- ६) आवश्यकतेनुसार प्रीट करवित्यास सवलत घ्यावी.
- ७) पश्चात उत्तर अवेक्षित संपुष्टातले परीक्षा कधी उत्तर नसतिले असायलाय असे ठरवून, उत्तर नसतिले असे ठरवून मुलाखती करणे, सवलत देण्यात यावी. अशा विद्यार्थ्यांचे उत्तरात अक्षमता नसतिले

अनुक्रमाने उत्तर लिहील्यास परिक्षकांनी उत्तरांमध्ये शोधक्यात विनियमांनुसार अनुक्रमाने माहिती/उत्तरे दिली आहेत का ते उपासून गुणदान करावे.

(१३) मॅल्डू व मल्टिपल स्क्लेरोसिस (Multiple Sclerosis) विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षांसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे.
- २) अपातका उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागल्यास त्या विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) या विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक व्यवस्था वेगळ्या वेगळी करावी. वेळ प्रसंगी लोराळ पदवेदाकाचा नेमणूक करावी. परीक्षा विभाग प्रमुख, महाविद्यालयाचे अधिकारी यांच्या परवानगीने व्यवस्था घ्यावी. उत्तरे परीक्षा हॉस्पिटल अथवा विद्यार्थ्यांच्या घरी देण्यात यावी.
- ४) कोरॉना परीक्षेपेक्षा ऑनलाइन/टॅब्लेट/रेमोडर वापरून मौखिक परीक्षा देण्याची परवानगी देण्यात यावी.

(१४) भाषण (काव्य) व भाषा अक्षमत्व (Speech and Language Disability) असलेल्या विद्यार्थ्यांसाठी सवलती :-

- १) ज्यावेळेत विनियमित प्रश्न असतात अशावेळी उत्तर प्रश्नावर गुणदान करताना उत्तरे मोठ्या पत्रावात लिहिलेली आहेत हे न पाहता मुख्य मुद्द्यांवर (Key Points) वर लक्ष देण्यात यावे. महाविद्यालयाने याविषयीचा पत्रव्यवहार विद्यार्थ्यांसाठी जरणे अत्यावश्यक आहे.
- २) विद्यार्थ्यांना अक्षमत्व, नकारो/तक्ती इ. न काढण्याची सवलत देण्यात यावी. त्यांचे गुण त्या विद्यार्थ्यांला त्या पत्रावात देण्यात यावेत अथवा त्यासाठी पर्यायी प्रश्न विचारण्यात यावेत.
- ३) अनिवार्य विषयांऐवजी (सायन्स, गणित इ.) विद्यार्थ्यांला त्यास देपेल असं विषय निवडून परीक्षा देण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ४) कोठी परीक्षा लेखी स्वरूपात स्वरूपाची परवानगी देण्यात यावी.

(१५) थॅलसेमिया (Thalassaemia)/ कॅन्सर (Cancer):-

- १) महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षांसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे. परीक्षा केंद्र महाविद्यालयातच वा मुंबईमध्ये महाविद्यालयीन परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात यावे. परीक्षा केंद्राची व्यवस्था महाविद्यालयाने करावी. उत्तरे परीक्षा हॉस्पिटल अथवा विद्यार्थ्यांच्या घरी देण्यात यावी.
- २) अपातका उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल व्हावे लागले तर विद्यार्थ्यांच्या भविष्याचा विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक, महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागाचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधावा.
- ३) हॉस्पिटलची सवलत असताना वेळ न वा विद्यार्थ्यांसाठी वेळ न वेगळ्या वेगळ्या वेगळी करावी. वेळ प्रसंगी लोराळ पदवेदाकाची नेमणूक करावी व परीक्षा विद्यार्थ्यांच्या घरी देण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना विनियमित प्रश्न असतात अशावेळी उत्तरे प्रश्नावर गुणदान करताना उत्तरे मोठ्या पत्रावात लिहिलेली आहेत हे न पाहता मुख्य मुद्द्यांवर (Key Points) वर लक्ष देण्यात यावे. महाविद्यालयाने याविषयीचा पत्रव्यवहार विद्यार्थ्यांसाठी जरणे अत्यावश्यक आहे.

- ५) गरज असल्यास त्यांना लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ६) विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्याला खात्री बाटेल अशी व्यक्ती परीक्षा वर्गाजवळ उपस्थित रहाण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ७) यापेक्षा वेगळ्या सोयी हव्या असतील तर पालक विषय शिक्षक, प्राचार्य व परीक्षा विभाग प्रमुख यांच्या समन्वयाने ठरविण्यात यावे.

(१६) हिनोफिलिया (Homophilia):-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात येईल. त्यांच्या महाविद्यालयातच या मुलांसाठी विशेष तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्चाची व्यवस्था करण्यात यावी.
- २) आचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल करावे लागल्यास विद्यार्थ्यांच्या भविष्याक विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधवा.
- ३) इन्फेक्शनची शक्यता लक्षात घेऊन या विद्यार्थ्यांसाठी वैद्यक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वैद्यक प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी व परीक्षा विद्यार्थ्यांच्या धरी घेण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना लिहायचाचे सोयीचे खाटे यासाठी वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, रॉगपेपर देण्याची व्यवस्था उपलब्ध करावी.
- ५) गरज असल्यास त्यांना लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ६) विद्यार्थ्यांच्या सुरक्षिततेसाठी त्याला खात्री बाटेल अशी व्यक्ती परीक्षा वर्गाजवळ उपस्थित रहाण्याची परवानगी देण्यात यावी.
- ७) यापेक्षा वेगळ्या सोयी हव्या असतील तर पालक विषय शिक्षक, प्राचार्य व परीक्षा विभाग प्रमुख यांच्या समन्वयाने ठरविण्यात यावे.

(१७) सिकल सेल (Sickle Cell Disease):-

- १) ज्या महाविद्यालयात हे विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत ते किंवा जवळचे महाविद्यालय या विद्यार्थ्यांना परीक्षेसाठी परीक्षा केंद्र म्हणून देण्यात येईल. त्यांच्या महाविद्यालयातच या मुलांसाठी विशेष तयार केलेले टेबल, टायपिंग मशीन, खुर्चाची व्यवस्था करण्यात यावी. यापेक्षा वेगळ्या सोयी हव्या असतील तर पालक विषय शिक्षक, प्राचार्य व परीक्षा विभाग प्रमुख यांच्या समन्वयाने ठरविण्यात यावे.
- २) आचानक उपचार करावे लागतील अशी स्थिती उत्पन्न झाल्यास किंवा परीक्षेच्या कालावधीतच उपचारासाठी हॉस्पिटलमध्ये दाखल करावे लागल्यास विद्यार्थ्यांच्या भविष्याक विचार करून त्यांना पुनःपरीक्षेची (Re-Exam) परवानगी देण्यात यावी. विषय शिक्षक महाविद्यालयाचे प्राचार्य व परीक्षा विभागचे प्रमुख यांनी यासाठी समन्वय साधवा.
- ३) इन्फेक्शनची शक्यता लक्षात घेऊन या विद्यार्थ्यांसाठी वैद्यक व्यवस्था वेगळ्या वर्गात करावी. वैद्यक प्रसंगी स्पेशल पर्यवेक्षकाची नेमणूक करावी व परीक्षा विद्यार्थ्यांच्या धरी घेण्यात यावी.
- ४) विद्यार्थ्यांना लिहायचाचे सोयीचे खाटे यासाठी वेगळ्या प्रकारची पेन्सिल, पेन, ग्रीपर, रॉगपेपर देण्याची व्यवस्था उपलब्ध करावी.
- ५) गरज असल्यास त्यांना लेखनिक घेण्याची परवानगी देण्यात यावी.

GIT
Gharos Institute of Technology
Inward No. 667
Date: 21/09/2018

मुंबई विद्यापीठ



केंद्रीय मुल्यांकन केंद्र, परीक्षा विभाग,
महात्मा ज्योतीराव फुले भवन,
विद्यानगरी, सांताक्रुझ (पूर्व),
मुंबई- ४०० ०९८.

TO: Exam
पुरवणी क्र - ०२२ २६५४ ३०३५ / २६५३ ०२८३
ईमेल - cap.exam@mu.ac.in

दिनांक : १९ सप्टेंबर, २०१८

क. परीक्षा/कें.मु.कें./११५/२०१८.

परिपत्रक:-

विद्यापीठाच्या विविध शैक्षणिक विभागाचे संचालक/प्रमुख, संलग्नित/संचालित महाविद्यालयांचे प्राचार्य, मान्यताप्राप्त संस्थांचे संचालक/प्रमुख, दूर व मुक्त अध्ययन संस्थेचे प्राध्यापक नि संचालक, विद्यापीठाच्या रत्नागिरी व ठाणे उपकेंद्राचे संचालक/समन्वयक यांना कळविण्यात येते की, विशेष गरजा असणा-या (दिव्यांग - Person with Disability) विद्यार्थ्यांना परीक्षांमध्ये सोयी-सवलती उपलब्ध करून देण्यासंदर्भात उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन यांच्या शासन निर्णय क्रमांक : संकीर्ण-२०१६/प्र.क्र. ३०२/विशि-३, दि. ०४ मार्च, २०१७ च्या अनुषंगाने परीक्षा विभाग परिपत्रक क. परीक्षा/निकाल/१८५१/२०१७, दि. २२ मार्च, २०१७ अन्वये मुंबई विद्यापीठ संलग्नित / संचालित महाविद्यालयांना निर्गमित करण्यात आले होते.

त्या अनुषंगाने पुढे असेही कळविण्यात येते की, मुंबई विद्यापीठाने नव्याने निश्चित केलेल्या धोरणाच्या अनुषंगाने विद्याशाखेअंतर्गत येणाऱ्या अभ्यासक्रमातील सर्व परिक्षांच्या उत्तरपुस्तिकांचे मुल्यांकन संगणकाधारित (On Screen Marking) प्रणालीद्वारे करण्याचे सुरु केले असून, सदर प्रणाली राबविताना विद्यापीठास दिव्यांग (Person with Disability) विद्यार्थ्यांच्या उत्तरपुस्तिका तपासून घेताना येणा-या ब-याच अडचणी/त्रुटी टाळण्यासाठी द्वितीय सत्र २०१८ पासून दिव्यांग (Person with Disability) विद्यार्थ्यांच्या मुळ व पुरवणी उत्तरपुस्तिकांच्या ३, १० आणि १५ व्या पानावर उजव्या बाजूच्या वरील भागात (TOP Right Side) खालीलप्रमाणे शिक्का मारण्यात यावा व तसा शिक्का सर्व महाविद्यालयांनी त्वरीत बनवून घ्यावा. जेणेकरून दिव्यांग विद्यार्थ्यांच्या उत्तरपुस्तिकांचे मुल्यांकन करताना वरील शासन निर्णयाचे अवमान होणार नाही. उपरोक्त सुचना संबंधितांच्या निदर्शनास आणून देण्यात याव्या.



०३ सेंमी X ०३ सेंमी

संचालक,
परीक्षा व मुल्यांकन मंडळ